

(คำแปล)

ปาฐกถา “สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ”
เกี่ยวกับกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ครั้งที่ ๑๐

การป้องกันการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควร และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้พลัดถิ่น
จากการสู้รบ

โดยนางสาวเชซีเลีย ฮีเมเนซ-ดามารี

วันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๖๖

ณ วิเทศสโมสร กระทรวงการต่างประเทศ

ดิฉันรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ได้กล่าวปาฐกถา ในหัวข้อ “การป้องกันการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควร และการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้พลัดถิ่นจากการสู้รบ” ประเด็นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในโลกปัจจุบัน เห็นได้จากจำนวนที่เพิ่มสูงขึ้นของชีวิตมวลของมนุษย์ที่ได้รับผลกระทบเลวร้ายจากการขัดกันทางอาวุธ (armed conflict) และความรุนแรงในหลายพื้นที่ทั่วโลก โดยไม่มีพื้นที่ใดได้รับการยกเว้น และส่งผลกระทบต่อผู้คนจำนวนหลายล้านคน ความเป็นปกติสุขของการดำรงชีวิตมวลมนุษย์ได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิ ทั้งในระดับที่เป็นปัจเจกและส่วนรวม ซึ่งการละเมิดเหล่านี้ยังคงเป็นภัยคุกคามต่อเสถียรภาพ สันติภาพ และความมั่นคง ในหลายภูมิภาคทั่วโลก

เมื่อเกิดการขัดกันทางอาวุธและความรุนแรง การบังคับให้พลัดถิ่น (forced displacement) เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยจนกลายเป็นเรื่องปกติ โดยในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ความร้ายแรงและความรุนแรงของสถานการณ์ได้เพิ่มมากขึ้น บังคับให้ผู้คนต้องละทิ้งบ้านเรือนเพื่อแสวงหาความปลอดภัย ให้ห่างไกลจากสิ่งที่คุกคามต่อชีวิต ความปลอดภัย และศักดิ์ศรีของตน กลุ่มผู้มีความเปราะบางมักเป็นกลุ่มที่ต้องหลบหนีภัยถิ่นฐาน ไม่ว่าจะเป็นผู้หญิง เด็ก คนชรา คนพิการ และยังมีบางกลุ่มที่เป็นเป้าหมายเจาะจง จนต้องดิ้นรนหนีเอาชีวิตรอด เช่น ผู้ที่มีความคิดต่างทางการเมือง นักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม ผู้ดำเนินกิจกรรมของชุมชน (community organizers) เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพียงพลเรือนทั่วไป มิใช่พลรบ

ในห้วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ดิฉันได้สัมผัสกับความทุกข์ทรมานอันเหลือเชื่อเป็นครั้งแรก เมื่อครั้งที่ดิฉันเริ่มต้นการเป็นทนายความ และได้นำคณะผู้ช่วยทนายความเดินทางไปยังภาคเหนือของประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งกำลังมีปฏิบัติการสู้รบทางอากาศและทางบก พวกเราต้องเดินเท้าเป็นเวลาสามวันสามคืน ฝ่าทุ่งนา แม่น้ำ และหุบเขา จนกระทั่งได้พบกับชาวบ้านประมาณ ๕๐ คน มีทั้งผู้ชาย ผู้หญิง และเด็ก พักและหลบภัยอยู่ภายในถ้ำ ในขณะที่พวกเราพักอยู่ร่วมกับบุคคลเหล่านั้นเป็นเวลาสองสามวัน พวกเราได้บันทึกคำให้การของพวกเขา โดยพวกเขาเล่าให้ฟังว่าต้องสละผืนนา ปศุสัตว์ และบ้าน รวมถึงความสงบทางใจ เพื่อที่จะหนีภัยจากปฏิบัติการการสู้รบดังกล่าว ซึ่งในขณะที่พวกเรากำลังจดบันทึกคำให้การอยู่นั้น ก็จะได้ยินเสียงปืนดังมาจากปฏิบัติการทางทหารอยู่ไกล ๆ ด้วยพวกเราได้เสนอที่จะพาพวกเขาไปยังพื้นที่ที่ปลอดภัยกว่า แต่พวกเขาก็ปฏิเสธเพราะพวกเขารู้สึกว่าควรจะกลับถิ่นฐานเมื่อการสู้รบสิ้นสุดลง อย่างไรก็ตาม สามเดือนต่อมา เมื่อพวกเราได้กลับไปที่นี่อีกครั้งพร้อมกับสิ่งของบรรเทา

ทุกซ์ พวกเขายังคงอยู่ที่เดิม กลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มแรกที่ดินได้ประสบพบเจอ ซึ่งขณะนั้นเราเรียกพวกเขาว่า “ผู้ลี้ภัยภายในประเทศ” (internal refugees) ปัจจุบันเราเรียกพวกเขาว่า “ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ” (internally displaced persons)

การบังคับให้พลัดถิ่นจากการขัดกันทางอาวุธและความรุนแรงเริ่มต้นในดินแดนของรัฐ โดยบุคคลที่ถูกบังคับให้ละทิ้งบ้านเรือนแต่ยังคงพำนักอยู่ในประเทศของตนเอง จะถูกเรียกว่า “ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ” หรือ Internally Displaced Persons (IDPs) ในหลายกรณี พวกเขาต้องข้ามพรมแดนเพื่อแสวงหาความปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นในฐานะผู้แสวงหาที่ลี้ภัย (asylum seekers) ผู้ลี้ภัย (refugees) หรือแม้แต่ผู้โยกย้ายถิ่นฐาน (migrants) ซึ่งไม่ว่าพวกเขาจะอยู่ที่ใดก็ตาม พวกเขายังคงมีสิทธิภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชนและกฎหมายมนุษยธรรม

แนวโน้มที่น่าห่วงกังวลเกี่ยวกับจำนวนผู้พลัดถิ่นภายในประเทศทั่วโลกนั้น สามารถเห็นได้ชัดแจ้งเป็นอันดับแรกจากจำนวนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของผู้คนที่ตกอยู่ในสถานการณ์การพลัดถิ่นภายในประเทศอันเนื่องมาจากการขัดกันทางอาวุธและความรุนแรงในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยในช่วงปลายปี ๒๕๖๕ จำนวนของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศอันเนื่องมาจากการขัดกันทางอาวุธได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนที่นาตกใจถึง ๖๒.๕ ล้านคน นับเป็นจำนวนสูงที่สุดเท่าที่เคยมีการบันทึกมา ยิ่งไปกว่านั้น การขัดกันทางอาวุธที่ทวีความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อย ๆ และความรุนแรงที่ขยายเป็นวงกว้าง (generalized violence) ทำให้การยกระดับการปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศและกฎหมายสิทธิมนุษยชนนั้นเป็นไปได้ยากยิ่งขึ้น การแก้ปัญหาทางการเมืองก็กลายเป็นเรื่องที่ยากมากขึ้นไปอีก ในขณะที่การพลัดถิ่นยังคงขยายตัวและยืดเยื้อต่อไป

สถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงยังถูกซ้ำเติมหากเกิดภัยพิบัติซึ่งเป็นตัวเร่งให้เกิดการพลัดถิ่นมากขึ้น และจากการแพร่ระบาดของโควิด-๑๙ ตั้งแต่ปี ๒๕๖๓ ที่ทำให้เกิดผลกระทบในวงกว้างต่อมา

ส่วนใหญ่แล้ว ผู้ที่จัดว่าเป็นผู้พลัดถิ่นภายในประเทศจากการขัดกันทางอาวุธและความรุนแรงเป็นกรณีที่เราถือเป็น “การพลัดถิ่นที่ยืดเยื้อ” กล่าวคือ ไม่เห็นทางที่จะแก้ไขปัญหาคิดได้ ในห้วงเวลาเฉลี่ยประมาณ ๒๐ ปี ซึ่งหมายความว่า เด็กพลัดถิ่นภายในประเทศจากรุ่นสู่รุ่นกำลังเติบโตในระหว่างการพลัดถิ่น การศึกษา และการพัฒนาการเจริญเติบโตของเด็กเหล่านั้นได้รับผลกระทบเชิงลบ โดยพวกเขาเหล่านี้ใช้ชีวิตด้วยความหวาดกลัวว่าจะเกิดอันตรายต่อชีวิต ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ไม่ใช่บ้านเกิดของครอบครัวตน ห่างไกลจากชุมชนของตน ซึ่งในทุกภารกิจของดิฉันในฐานะผู้รายงานพิเศษของสหประชาชาติด้านสิทธิมนุษยชนของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ดิฉันจะต้องได้พบกับเด็ก ๆ โดยครั้งหนึ่งเมื่อเดินทางไปอิรัก ดิฉันถามเด็กหญิงวัย ๘ ปี ซึ่งได้พลัดถิ่นและกำพร้าจากสงครามต่อต้านกองกำลังไอซิส (ISIS) ว่า “โตขึ้นหนูอยากเป็นอะไร” เธอตอบดิฉันว่า “หนูไม่มีความฝัน เพราะหนูไม่มีอนาคต”

สถานการณ์เช่นนี้ จะยิ่งลำบากมากขึ้นเป็นพิเศษ หากเกิดกับผู้ที่มีความผูกพันใกล้ชิดกับแผ่นดินของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่ถูกบังคับให้ย้ายออกจากผืนแผ่นดินของบรรพบุรุษ โดยที่วัฒนธรรมของพวกเขาพึ่งพาอย่างใกล้ชิดอยู่กับธรรมชาติที่อาศัย ประการสุดท้าย มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างทันท่วงที เนื่องจากขณะนี้มีความจำนวนของเด็กผู้หญิงและผู้ชายที่ถูกพลัดถิ่นภายในประเทศ รวมทั้งกลุ่มผู้เปราะบางจากความรุนแรงทางเพศ และการละเมิดสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากการขัดกันทางอาวุธและความรุนแรงเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศคือใคร

อะไรทำให้ “ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ” แตกต่างจากผู้ลี้ภัยและผู้โยกย้ายถิ่นฐาน โดยคำนึงด้วยว่า มีกลุ่มคนต่าง ๆ ที่มีการเคลื่อนย้าย (mobility) ในรูปแบบที่หลากหลาย และการเคลื่อนย้ายนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งของอารยธรรมมนุษย์ตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์จนถึงปัจจุบัน

หลักการชี้แนะว่าด้วยการพลัดถิ่นภายในประเทศ (The Guiding Principles on Internal Displacement) ซึ่งรับรองโดยองค์การสหประชาชาติเมื่อปี ๒๕๔๑ (ค.ศ. ๑๙๙๘) ได้ให้คำจำกัดความของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศว่า “คนหรือกลุ่มคนที่ถูกบังคับหรือจำใจต้องหลบหนีหรือออกจากบ้านหรืออพยพออกจากถิ่นฐานบ้านเกิดหรือสถานที่อยู่อาศัยประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อันเนื่องมาจากหรือเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบจากการขัดกันทางอาวุธ สถานการณ์ความรุนแรงที่ขยายเป็นวงกว้าง การละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือภัยพิบัติทางธรรมชาติ หรือที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยคนหรือกลุ่มคนเหล่านี้มิได้อพยพข้ามพรมแดน” (วรรค ๒ ของบทนำของหลักการชี้แนะว่าด้วยการพลัดถิ่นภายในประเทศ)

คำจำกัดความให้ความแตกต่าง ดังนี้:

- ประการแรก ความไม่สมัครใจในการเคลื่อนย้ายของผู้พลัดถิ่น คือ การที่บุคคลเหล่านั้นไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากต้องเดินทางออกไป หากพวกเขาต้องการรักษาชีวิตและความปลอดภัยของตนเอง
- ประการที่สอง สาเหตุที่อาจทำให้เกิดการพลัดถิ่น ซึ่งรวมถึงการขัดกันทางอาวุธและความรุนแรง และ
- ประการที่สาม การพิจารณาจากดินแดน (territorial application) - ผู้พลัดถิ่นยังคงอยู่ในประเทศที่ถูกบังคับให้พลัดถิ่น

มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องย้ำว่า การพลัดถิ่นภายในประเทศไม่ได้ให้สถานะทางกฎหมายที่เฉพาะเจาะจง (ตรงกันข้ามกับผู้ลี้ภัย) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศมีสิทธิเช่นเดียวกับพลเมืองหรือคนสัญชาติอื่น ๆ ในประเทศที่ตนพลัดถิ่น

อย่างไรก็ตาม การเป็นผู้พลัดถิ่นภายในประเทศไม่ได้ตัดสิทธิในการแสวงหาความปลอดภัยนอกประเทศด้วยเหตุเพราะไม่มีความปลอดภัยในประเทศของตน ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าผู้พลัดถิ่นภายในประเทศบางคนมีแรงจูงใจและสามารถข้ามพรมแดนเพื่อเป็นผู้โยกย้ายถิ่นฐาน ผู้ลี้ภัย หรือผู้แสวงหาที่ลี้ภัย ครั้งหนึ่งในประเทศลิเบีย ดิฉันได้พบกับพ่อซึ่งเป็นเหยื่อจากสงครามและมีลูกสามคน เขาบอกกับดิฉันอย่างตรงไปตรงมาว่า หากเขาหาทางออกไม่ได้จากการตกเป็นผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ เขาจะข้ามทะเลเมดิเตอร์เรเนียน

ในทางกลับกัน ผู้ลี้ภัย ผู้โยกย้ายถิ่นฐาน และผู้ที่ถูกขับออกจากบ้านเกิดของตนอาจกลับไปยังประเทศบ้านเกิดของตนเพียงเพื่อพบว่าตัวเองตกเป็นผู้พลัดถิ่นภายในประเทศแบบทุติยภูมิ (secondary displacement)

ด้วยเหตุนี้ เราจึงพบคนซึ่งเป็นผู้พลัดถิ่นภายในประเทศของตนที่หลบหนีไปยังประเทศเพื่อนบ้านเพื่อหาความปลอดภัยและความมั่นคง และประเทศเจ้าบ้านได้กำหนดเงื่อนไขเพื่อบุคคลเหล่านั้นจะได้รับความปลอดภัยในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในประเทศและในต่างประเทศ ประเทศที่รับผู้ประสบความทุกข์ยากดังกล่าวยังสามารถทำหน้าที่เป็นประเทศทางผ่าน โดยกำหนดเงื่อนไขเพื่อให้ผู้พลัดถิ่นนั้นได้รับความปลอดภัยและความมั่นคงในประเทศที่สามที่เต็มใจรับบุคคลเหล่านั้นเข้าประเทศ

นอกจากนี้ จำเป็นที่จะต้องเน้นย้ำว่าการคุ้มครองและช่วยเหลือผู้พลัดถิ่นภายในประเทศยังคงอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบโดยตรงของรัฐเป็นหลัก ทั้งนี้ รัฐโดยรัฐบาลของตนมีหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการป้องกันการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควร คุ้มครองผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ และหาทางแก้ไขที่สอดคล้องกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศ บริบทสำคัญในเรื่องนี้มาจากหลักการของอธิปไตยนั้นคือการรับผิดชอบ ซึ่งถูกบัญญัติไว้ในกฎบัตรสหประชาชาติและมีการเน้นย้ำในตราสารระหว่างประเทศหลายฉบับ รวมทั้งหลักการชี้แนะเรื่องผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ ซึ่งได้รับการรับรองโดยสหประชาชาติเมื่อปี ๒๕๔๑ (ค.ศ. ๑๙๙๘) ซึ่งรัฐบาลต่าง ๆ ที่ดิฉันได้พบต่างเต็มใจที่จะทำตามบทบาทและหน้าที่ของตนในเรื่องนี้

ในอีกทางหนึ่ง บทบาทของหน่วยงานระหว่างประเทศและหน่วยงานอื่น ๆ ในการปกป้องและช่วยเหลือผู้พลัดถิ่นภายในประเทศเป็นบทบาทเสริมรัฐ โดยมีสิทธิเสนอต่อรัฐที่จะดำเนินการให้ความคุ้มครองและความช่วยเหลือได้ ซึ่งภายใต้หลักปฏิบัติและกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐจะปฏิเสธข้อเสนอดังกล่าวโดยไม่มีเหตุอันควรไม่ได้

จุดประสงค์ของการเน้นย้ำสถานการณ์ของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศและการทำงานเพื่อเพิ่มศักยภาพในการป้องกันมิได้เป็นการให้ความสำคัญกับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศเหนือกลุ่มอื่น ๆ แท้จริงแล้ว ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศมีสิทธิเช่นเดียวกับบุคคลอื่น ๆ ในประเทศของตน และมักจะประสบกับความเสี่ยงภัยต่าง ๆ เช่นเดียวกับพลเรือนอื่นที่ตกอยู่ภายใต้สถานการณ์การขัดกันทางอาวุธ ซึ่งต้องการความคุ้มครองเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศเป็นผู้ถูกบังคับให้ย้ายถิ่นฐาน จึงมีความเสี่ยงภัยที่สูงกว่าและแตกต่างจากพลเรือนอื่น ๆ ซึ่งรัฐจะต้องเข้าใจความเสี่ยงที่มีลักษณะเฉพาะนี้ เพื่อที่จะได้แก้ไขเพื่อให้สิทธิของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกับพลเรือนที่ไม่ได้พลัดถิ่น ดังนั้น การใช้หลักสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐานในเรื่องการพลัดถิ่นในประเทศ รัฐจะต้องปรับการพิจารณาจากหลักอำนาจอธิปไตยแห่งรัฐไปสู่ความรับผิดชอบของรัฐอันเนื่องมาจากพันธกรณีทางกฎหมายสิทธิมนุษยชน

จากสถานการณ์ปัจจุบัน มีความท้าทายที่เพิ่มขึ้นในการป้องกัน คุ้มครอง และหาทางออก ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นต้องผลักดันให้มีการสนับสุนระหว่างประเทศเพื่อการรับผิดชอบต่อผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ นี่คือเหตุผลว่า พร้อม ๆ กับการยกระดับการคุ้มครองผู้ลี้ภัยและผู้โยกย้ายถิ่นฐาน ก็มีความพยายามยกระดับการคุ้มครองผู้พลัดถิ่นภายในประเทศเช่นเดียวกัน

แนวโน้มที่สร้างความกังวลในการดำเนินการเพื่อป้องกัน (การพลัดถิ่น) เรียกร้องให้รัฐบาลและประชาคมระหว่างประเทศให้ความสำคัญในเรื่องนี้อย่างเร่งด่วน

เมื่อพูดถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้พลัดถิ่น ส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่การคุ้มครองและความช่วยเหลือ เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เกี่ยวข้องกับเรื่องมนุษยธรรมและกฎหมาย ซึ่งจำเป็นต่อการป้องกันการสูญเสียชีวิตของบุคคลเหล่านั้น โดยมี การให้ความช่วยเหลือในกรณีฉุกเฉินโดยเฉพาะให้แก่กลุ่มผู้ที่เปราะบาง ซึ่งจะทำให้ปลอดภัยจากภัยคุกคามจากการขัดกันทางอาวุธและความรุนแรงได้ในระดับหนึ่ง ในขณะเดียวกัน การป้องกันการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันสมควรตามมาตรฐานสากลเป็นความรับผิดชอบที่สำคัญของรัฐ รวมทั้งการปกป้องประชากรจากอันตรายที่เกี่ยวข้องกับการพลัดถิ่น ในขณะเดียวกัน การป้องกันการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันสมควรก็เป็นประโยชน์ต่อรัฐเช่นกัน เนื่องจากการพลัดถิ่นอาจนำไปสู่การแตกแยกของความสัมพันธ์ทางสังคม และการป้องกันการพลัดถิ่นยังมีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าและบริหารจัดการได้ง่ายกว่าการแก้ปัญหาเมื่อเกิดการพลัดถิ่นแล้ว

นอกจากนี้ การที่เลขาธิการสหประชาชาติเรียกร้องให้มีการดำเนินการปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ เป็นการเน้นย้ำว่าการป้องกัน (การพลัดถิ่น) มีความสำคัญสูงสุดสำหรับระบบขององค์การสหประชาชาติ และ “ไม่มีการประกัน

การดำเนินการเพื่อป้องกันใดจะดีไปกว่าการที่ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามความรับผิดชอบด้านสิทธิมนุษยชนของตน” ซึ่งหลักการนี้ใช้เพื่อแก้ปัญหาการพลัดถิ่นในประเทศอย่างยั่งยืนด้วย และยังเป็นการสนับสนุนข้อเรียกร้องล่าสุดของเลขาธิการสหประชาชาติเพื่อลดจำนวนการพลัดถิ่นภายในประเทศที่เกิดขึ้นใหม่และที่ยังยึดเยื้ออยู่ให้ลดลงอย่างน้อยร้อยละ ๕๐ ภายในปี ๒๕๗๓ (ค.ศ. ๒๐๓๐)

การป้องกันการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควรหมายความว่าอย่างไร

สิ่งที่สำคัญคือการป้องกันการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควรไม่ได้หมายถึงการป้องกันไม่ให้บุคคลย้ายถิ่นฐานเสรีภาพในการเคลื่อนไหวและเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่เป็นสิทธิที่ได้รับการคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และการย้ายถิ่นนั้นอาจเป็นไปเพื่อป้องกัน โดยสามารถป้องกันอันตราย และการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่บุคคลต้องออกจากบ้านหรือถิ่นที่อยู่เพื่อแสวงหาความปลอดภัย

แท้จริงแล้ว มาตรการป้องกันต้องมุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงแก้ไขปัจจัยต่าง ๆ ที่นำไปสู่การพลัดถิ่นและปกป้องบุคคลจากการถูกบังคับให้ออกจากบ้าน โดยดำเนินการสอดคล้องกับมาตรฐานสากล การดำเนินมาตรการเพื่อป้องกันวิกฤติและความขัดแย้งมีความสำคัญต่อการป้องกันมิให้เกิดสถานการณ์ที่นำไปสู่การพลัดถิ่น มาตรการที่สำคัญดังกล่าวมีขอบเขตกว้างขวางและป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้ในหลายรูปแบบ ซึ่งรวมถึงการป้องกันการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควร นอกจากนี้ ยังมีมาตรการสำคัญที่รัฐสามารถนำมาใช้เพื่อการป้องกันการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควรได้โดยเฉพาะ

ภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชนและกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ มีสถานการณ์การพลัดถิ่นบางกรณีมีลักษณะต้องห้ามในตัวของมันเอง โดยให้ถือเป็นการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควร ซึ่งสถานการณ์การบังคับให้พลัดถิ่นนี้เป็นการกระทำที่ต้องห้าม เนื่องจากบุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควร ไม่ว่าจะจากบ้านหรือที่อยู่อาศัยของตน

มีการระบุสถานการณ์การพลัดถิ่นที่ต้องห้ามไว้ในหลักการชี้แนะเกี่ยวกับการพลัดถิ่นภายในประเทศ เช่น

- ๑) สถานการณ์การแบ่งแยกสีผิว “การล้างเผ่าพันธุ์” หรือการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน
- ๒) สถานการณ์การขัดกันทางอาวุธ เว้นแต่เพื่อความปลอดภัยของพลเรือนที่เกี่ยวข้องหรือมีความจำเป็นอันเนื่องมาจากเหตุผลทางทหาร
- ๓) การลงโทษร่วม

ยิ่งไปกว่านั้น หากจำเป็นต้องมีการพลัดถิ่นในกรณีที่เป็นไปเพื่อความปลอดภัยของพลเรือนหรือมีความจำเป็นอันเนื่องมาจากเหตุผลทางทหาร ก็ไม่ควรกินเวลานานเกินจำเป็น และจะต้องเน้นย้ำด้วยว่า การใช้บังคับกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศในลักษณะที่เป็นไปเพื่อการคุ้มครองบุคคล จะต้องเป็นไปตามหลักการดังนี้

- หลักการแบ่งแยก – ต้องแบ่งแยกพลเรือนกับพลรบ และแบ่งแยกทรัพย์สินของพลเรือนกับเป้าหมายทางทหาร เพื่อปกป้องพลเรือนจากการตกเป็นเป้าหมายจากการสู้รบ
- หลักความได้สัดส่วน – ห้ามการโจมตีต่อเป้าหมายทางทหารที่คาดว่าจะก่อให้เกิดการสูญเสียชีวิตพลเรือน การบาดเจ็บต่อพลเรือน ความเสียหายต่อทรัพย์สินของพลเรือน หรือทั้งหมด โดยไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งเกินจำเป็นเมื่อเทียบกับความได้เปรียบทางทหารที่เป็นรูปธรรมและเป็นผลโดยตรงที่คาดว่าจะได้รับ
- หลักความจำเป็นทางทหาร – อนุญาตให้ใช้มาตรการทางทหารเท่าที่จำเป็นอย่างแท้จริง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางทหารที่ชอบธรรมและไม่ต้องห้ามตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ

ดังนั้น ไม่ใช้การบังคับให้พลัดถิ่นที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งทุกกรณีจะถือเป็นการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ การที่จะถือว่าการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ ประเทศที่เกิดความขัดแย้งจะต้องบังคับให้พลเรือนพลัดถิ่น เช่น สั่งการให้ประชากรออกจากพื้นที่หรือเคลื่อนย้ายประชากรออกจากพื้นที่โดยไม่มีเหตุอันสมควรอนุญาต (ทั้งนี้ นอกเหนือจากข้อยกเว้นสองข้อข้างต้น) นอกจากนี้ หากประเทศที่เกิดความขัดแย้งกระทำการละเมิดกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (เช่น โจมตีพลเรือนหรือทรัพย์สินของพลเรือน หรือการโจมตีโดยไม่เจาะจง) โดยมีเจตนาที่จะบีบบังคับประชากรให้ออกไปจากที่นั้น กรณีดังกล่าวถือได้ว่าเป็นบังคับให้พลัดถิ่น ซึ่งต้องห้ามตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศด้วยเช่นกัน

ความสำคัญของการปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และกฎหมายสิทธิมนุษยชน

การมีกรอบกฎหมาย นโยบาย และโครงสร้างสถาบันภายในที่เหมาะสม สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ เป็นหัวใจของการป้องกันการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควร ทั้งนี้ รวมถึงการให้หลักประกันการปฏิบัติตามกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ และกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โดยการให้สัตยาบันเพื่อเข้าเป็นภาคีสันติสัญญาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนกำหนดมาตรการภายใน ผ่านการออกกฎหมายและนโยบาย เพื่ออนุวัติการตามพันธกรณีที่ตนมีภายใต้สนธิสัญญาดังกล่าว

กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองผู้พลัดถิ่นภายในประเทศจำเป็นต้องสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์พลัดถิ่นภายในประเทศที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันการขยายตัวของการพลัดถิ่น ซึ่งการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและนโยบายที่มีผลเป็นการเลือกปฏิบัติต่อผู้พลัดถิ่นภายในประเทศในการใช้สิทธิของตน อันจะนำไปสู่การพลัดถิ่นที่ยาวนาน และเป็นอุปสรรคต่อการแก้ไขปัญหานี้อย่างยั่งยืนเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ การพัฒนาและการบังคับใช้ข้อบทกฎหมายเพื่อสนับสนุนปัจจัยในการป้องกันการพลัดถิ่นและการกำหนดให้การกระทำที่นำไปสู่การพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควรเป็นความผิดทางอาญา เป็นสิ่งที่ควรได้รับการผลักดันจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และโดยเจ้าหน้าที่ภาครัฐทุกระดับ

ปัจจุบันมีประเทศที่ได้รับรองและออกกฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศในระดับต่าง ๆ กัน รวมประมาณ ๕๐ ประเทศ ทั้งนี้ หนึ่งในหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของผู้รายงานพิเศษของสหประชาชาติด้านสิทธิมนุษยชนของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศคือ การสนับสนุนให้มีกฎหมายและนโยบายเหล่านี้ และสิ่งที่สำคัญคือ ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศควรจะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการนั้นด้วย เมื่อครั้งที่ดิฉันได้ไปที่ประเทศไนจีเรีย ดิฉันมีความภาคภูมิใจที่ได้เห็นขบวนการรณรงค์ร่วมกับเจ้าหน้าที่รัฐบาลของประเทศไนจีเรีย ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ กลุ่มสหภาพและภาคประชาสังคม เพื่อแสดงพลังในการร่วมกันสนับสนุนให้มีกฎหมาย ซึ่งประเทศไนจีเรียได้มีพัฒนาการในเรื่องนี้ต่อเนื่องตั้งแต่นั้นมา

ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น รัฐมีพันธกรณีเฉพาะในการคุ้มครองป้องกันการพลัดถิ่นของกลุ่มคนที่ “มีความผูกพันพิเศษ และต้องพึ่งพิงแผ่นดินที่อาศัย” เช่น ชนพื้นเมืองดั้งเดิม ชนกลุ่มน้อย ชาวนา ผู้เลี้ยงปศุสัตว์แบบเร่ร่อน และกลุ่มอื่น ๆ โดยในส่วนของชนพื้นเมืองดั้งเดิม ได้รับความคุ้มครองเป็นการเฉพาะตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนต่อการถูกบังคับให้ย้ายถิ่นฐานจากแหล่งอาศัยดั้งเดิมของบรรพบุรุษ หรือการบังคับให้ย้ายถิ่นทุกรูปแบบที่จะกระทบต่อสิทธิของกลุ่มชนพื้นเมืองดั้งเดิมดังกล่าว

ในประเทศเม็กซิโก ดิฉันได้พบกับชนพื้นเมืองดั้งเดิมที่ต้องพลัดถิ่นเนื่องมาจากมีกลุ่มค้ายาเสพติดอยู่ในบริเวณภูเขา มีหญิงชราคนหนึ่งที่ได้พบ คร่ำครวญเกี่ยวกับกรณีที่ถูกขายของเธอกฎหมายเพียงเพราะพยายามปกป้องบ้านของพวกเขา ซึ่งในที่สุดบ้านก็ถูกเผา และไร่นาก็ถูกกลุ่มค้ายาเสพติดยึดไปเพื่อปลูกกัญชาโดยผิดกฎหมาย

โดยสมาชิกครอบครัวและชุมชนที่เหลือนอยู่ ก็จำต้องจากพื้นที่ที่อยู่มาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ดังนั้น การออกนโยบายเพื่อปกป้องชนพื้นเมืองดั้งเดิมจะต้องไม่ถูกละทิ้ง

ทั้งนี้ ในบางรัฐยังไม่มีกฎหมายเฉพาะเรื่องการพลัดถิ่นภายในประเทศ แต่มีข้อบทเกี่ยวกับผู้พลัดถิ่นภายในประเทศระบุอยู่ในกฎหมายฉบับต่าง ๆ หรือบางรัฐกำหนดเป็นเพียงนโยบายระดับชาติเรื่องการพลัดถิ่นแทนการออกกฎหมายสำหรับในประเทศที่มีกฎหมายและนโยบายเรื่องดังกล่าว ควรระบุถึงความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน พร้อมกำหนดโครงสร้างทางการบริหารจัดการ เพื่อการดำเนินการตามความรับผิดชอบ รวมทั้งกำหนดกลไกการรับผิดชอบต่าง ๆ นอกจากนี้ รัฐบาลควรจัดตั้งกลไกติดตามและแจ้งเตือนล่วงหน้า โดยนำประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน และความเสี่ยงจากการพลัดถิ่น เป็นส่วนหนึ่งในการประเมินความเสี่ยงของกลไกต่าง ๆ ดังกล่าวด้วย

สุดท้ายนี้ มีรัฐจำนวนหนึ่งที่ได้ออกกฎหมายป้องกันการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควร โดยมีบทบัญญัติที่คุ้มครองประชาชนจากการพลัดถิ่น และกำหนดให้การทำให้เกิดการพลัดถิ่นเป็นความผิดทางอาญาตามกรอบกฎหมายอาญาภายในประเทศ ทั้งนี้ การกระทำที่นำไปสู่การพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควรอาจเป็นอาชญากรรมตามกฎหมายระหว่างประเทศได้ด้วย หากเข้าเงื่อนไขตามฐานความผิดของการก่ออาชญากรรมต่อมวลมนุษยชาติ อาชญากรรมสงคราม หรือการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ เป็นต้น

การปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศ โดยการให้สัตยาบันต่อสนธิสัญญาที่เกี่ยวข้องและการออกกฎหมายภายในและนโยบายที่เหมาะสมเป็นก้าวสำคัญก้าวแรกที่สำคัญ และต้องตามมาด้วยมาตรการติดตามตรวจสอบการบังคับใช้กฎหมายและนโยบายดังกล่าว

การนำแนวทางป้องกันล่วงหน้าไปใช้ในทุกขั้นตอนของการพลัดถิ่น

ตรงข้ามกับความเข้าใจผิดโดยทั่วไป การป้องกันไม่ได้มีความสำคัญเฉพาะช่วงก่อนการพลัดถิ่นจะเกิดขึ้น แต่มีความสำคัญในทุกขั้นตอนของการพลัดถิ่น การนำแนวทางป้องกันล่วงหน้าไปใช้ในทุกขั้นตอนของการพลัดถิ่นสามารถป้องกันการพลัดถิ่นในอนาคตได้ รวมถึงในประเทศที่เป็นผู้รับผู้หนีภัยจากการสู้รบ และผู้หนีภัยจากความรุนแรงในประเทศเพื่อนบ้าน

การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและมาตรการการคุ้มครองอื่น ๆ นอกจากจะช่วยแก้ไขปัญหาความต้องการเฉพาะหน้าของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศแล้ว ยังช่วยป้องกันการพลัดถิ่นภายในประเทศแบบทุติยภูมิ เนื่องจากความช่วยเหลือดังกล่าวจะช่วยให้ผู้พลัดถิ่นสามารถพำนักอาศัยในพื้นที่อย่างปลอดภัยและมีศักดิ์ศรีระหว่างรอทางออกของสถานการณ์พลัดถิ่นดังกล่าว ดังนั้น รัฐต้องประกันความปลอดภัยและอำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับท้องถิ่นและสากล ให้สามารถเข้าให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ประชาชนที่ต้องการความช่วยเหลือได้อย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ ในหลายประเทศที่การขัดกันทางอาวุธยังคงลุกลาม แนวทางปฏิบัติใหม่ที่น่าสนใจอย่างหนึ่งที่ดิฉันได้เห็นคือการจัดตั้งแนวร่วมด้านมนุษยธรรมเพื่อส่งมอบความช่วยเหลือในการช่วยชีวิต ในกรณีที่ผู้พลัดถิ่นภายในประเทศหลบภัยในพื้นที่อื่น ๆ ในประเทศ สิ่งสำคัญเช่นเดียวกันก็คือต้องแน่ใจว่าสภาพความเป็นอยู่บริเวณดังกล่าวเอื้ออำนวยไม่เพียงแต่ที่พักอาศัย อาหาร และการมีสิทธิที่สำคัญต่าง ๆ เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเข้าถึงสิทธิในการดำรงชีวิตด้วย

การอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควร มีความสำคัญสำหรับประเทศที่ต้องรับผู้หนีภัยจากการสู้รบและผู้หนีภัยจากความรุนแรงโดยประเทศอื่นซึ่งมักจะมาจากประเทศเพื่อนบ้านด้วยเช่นกัน

ในการนี้ อาจจัดตั้งระบบคัดกรองและป้องกันระดับชาติ เพื่อให้มั่นใจว่ากระบวนการการรับผู้พลัดถิ่นที่ต้องการความมั่นคงปลอดภัยนั้น มีเงื่อนไขที่ชัดเจนและเป็นไปตามกระบวนการที่เป็นมาตรฐาน สามารถช่วยเหลือส่งเสริมการเข้าถึงสิทธิและบริการต่าง ๆ ตลอดจนให้สิทธิพำนักแก่ผู้ที่ต้องการความคุ้มครองระหว่างประเทศ ในกรณีเหล่านี้ การเสริมสร้างขีดความสามารถของเจ้าหน้าที่รัฐในหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นสิ่งสำคัญ เช่นเดียวกับการสื่อสารต่อสาธารณะอย่างเหมาะสมเกี่ยวกับการปฏิบัติตามขั้นตอน และระบบคัดกรองป้องกันระดับชาติดังกล่าว

นอกจากนี้ ทศนคติเรื่องการป้องกันเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาและกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยต้องออกแบบและปรับใช้โดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน เพื่อป้องกันการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควรมิให้เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก ดังที่ในประเทศเซาท์ซูดาน เจ้าหน้าที่รัฐบาลคนหนึ่งแจ้งให้ดิฉันทราบว่า รัฐบาลมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองผู้พลัดถิ่น แต่ควรให้ผู้พลัดถิ่นมีส่วนร่วมเข้ามาในกระบวนการพัฒนาข้างต้นด้วย

บ่อยครั้งเกินไปที่ผลประโยชน์ทางการเมืองเป็นตัวกำหนดนโยบายของรัฐให้เลือกการแก้ไขปัญหาผู้พลัดถิ่นภายในประเทศในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง โดยไม่ได้คำนึงถึงแนวทางแก้ปัญหารูปแบบอื่น และหน่วยงานที่มีอำนาจกำหนดแผนงานการดำเนินการที่ไม่ได้เป็นไปตามมาตรฐานที่ควรจะเป็น เช่น ในบางบริบท รัฐบาลของบางประเทศสั่งให้ปิดค่ายสำหรับผู้พลัดถิ่นก่อนเวลาอันควร เพื่อบังคับให้วิกฤติผู้พลัดถิ่นยุติลงโดยเร็ว หรือบังคับให้ผู้พลัดถิ่นกลับไปเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัย ทั้ง ๆ ที่ยังไม่มีแนวทางการแก้ไขปัญหายั่งยืน

กระบวนการกลับสู่ต้นทาง (return) การหาที่อยู่ใหม่ (relocation) และการตั้งถิ่นฐานใหม่ (resettlement) ที่ไม่ได้มาตรฐาน อาจเทียบเท่ากับการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควร และอาจทำให้เกิดการพลัดถิ่นภายในประเทศโดยไม่มีเหตุอันควรแบบทุติยภูมิขึ้นอีก โดยผู้พลัดถิ่นภายในประเทศที่ถูกบังคับกลับสู่ต้นทางหรือหาที่อยู่ใหม่ อาจไปตั้งหลักที่พิกังซัวคราว ซึ่งสุ่มเสี่ยงที่จะถูกสั่งให้ออกจากพื้นที่หรือต้องย้ายถิ่นฐานต่อเนื่อง

ในบริบทหลังสถานการณ์ความขัดแย้ง กระบวนการสันติภาพที่ครอบคลุมประเด็นการพลัดถิ่น การมีส่วนร่วมของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศ และประชาคมที่ได้รับผลกระทบ มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาการพลัดถิ่นภายในประเทศและป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวซ้ำอีกในอนาคต จะเห็นได้ว่า ข้อตกลงสันติภาพมีการบรรจุประเด็นด้านการแก้ไขปัญหาการพลัดถิ่น และการคุ้มครองสิทธิของผู้พลัดถิ่นภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น แม้จะมีระดับที่แตกต่างกัน ซึ่งแนวปฏิบัติดังกล่าวควรได้รับการชื่นชม และควรขยายขอบเขตให้ครอบคลุมประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพลัดถิ่นภายในประเทศ โดยควรรวมเรื่องการแก้ไขปัญหายั่งยืนเป็นเป้าหมายเฉพาะในกระบวนการสันติภาพด้วย

นอกจากนี้ กระบวนการยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน (transitional justice) ที่ประกันการรับผิดชอบการกระทำที่นำไปสู่การพลัดถิ่น สามารถช่วยป้องกันการพลัดถิ่นที่จะเกิดขึ้นอีกในอนาคตได้ การตั้งคณะกรรมการตรวจสอบและค้นหาความจริง (Truth Commission) สามารถสืบสวน จัดทำรายงาน ตลอดจนยอมรับอย่างเป็นทางการว่า การพลัดถิ่นเป็นประเด็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ ทั้งนี้ กระบวนการยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการทางศาล หรือกระบวนการอื่น ๆ ที่มีใช้ทางศาล (non-judicial) เช่น การทำให้กลับคืนสู่สภาพเดิม การชดเชยสินไหม การประกาศขอโทษ การรับรองว่าการพลัดถิ่นจะไม่เกิดขึ้นอีก จะช่วยเยียวยาจิตใจเหยื่อ และการฟื้นฟูสายสัมพันธ์ทางสังคม ในฟิลิปปินส์ ประเทศของดิฉัน ได้มีการดำเนินกระบวนการสันติภาพระหว่างรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐฟิลิปปินส์และแนวร่วมปลดปล่อยอิสลามโมโร (The Moro Islamic Liberation Front) และเนื่องจากดิฉันเป็นสมาชิกที่ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลในคณะกรรมการเพื่อการยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่าน

และการประนีประนอมที่จัดตั้งขึ้นโดยกระบวนการสันติภาพ เราจึงดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่าการพลัดถิ่นภายในประเทศเป็นส่วนหนึ่งของการหาหรือเรื่องความยุติธรรมในระยะเปลี่ยนผ่านซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการป้องกันและการแก้ปัญหา

แนวทางการป้องกันการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควรไม่อาจถูกแยกจากแนวทางที่มีสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐาน การละเมิดสิทธิมนุษยชนมักเป็นทั้งเหตุและผลของการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควร ดังนั้น การติดตามสถานการณ์สิทธิมนุษยชนจึงเป็นกลไกการเตือนภัยล่วงหน้าที่มีประสิทธิภาพ และการตระหนักว่าสิทธิมนุษยชนเป็นหนทางหลักในการป้องกันวิกฤติการพลัดถิ่นไม่ให้เกิดขึ้น ทำให้สามารถบรรเทาเบาบางผลกระทบของการพลัดถิ่นที่เกิดขึ้น หรือแก้ไขปัญหาต่างกล่าวได้อีกด้วย นอกจากนี้ แนวทางที่มีสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐาน ซึ่งคำนึงถึงสถานการณ์ของกลุ่มคน ตลอดจนตัวแทนและกลไกการรับมือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์ด้านการคุ้มครองและป้องกันผู้พลัดถิ่น

การขาดความมุ่งมั่นทางการเมือง การไม่เต็มใจยอมรับความเสี่ยงตั้งแต่ในช่วงต้นของวิกฤติ และข้อจำกัดด้านทรัพยากรอาจทำให้ผู้ปฏิบัติหันเหจากการใช้มาตรการป้องกัน มาเป็นการใช้แนวทางการตอบโต้ (reactive approach) แทน เนื่องจากการป้องกัน จำเป็นที่จะต้องใช้การคิดเชิงกลยุทธ์และจำเป็นต้องปรับแนวทางการปฏิบัติให้รวดเร็วเหมาะสมกับสถานการณ์ โดยมุ่งพิจารณาความเสี่ยงและลงมือแก้ปัญหาตั้งแต่เนิ่น ๆ เพื่อลดผลกระทบจากปัญหาการพลัดถิ่น

กลยุทธ์ในการป้องกันการพลัดถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพนั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐและภาคสังคมทั้งระบบ โดยการมีส่วนร่วมของผู้ที่พลัดถิ่นภายในประเทศ และประชาคมที่ได้รับผลกระทบจากการพลัดถิ่น ตลอดจนการสนับสนุนจากประชาคมระหว่างประเทศ ซึ่งรวมถึงองค์กรด้านมนุษยธรรม การพัฒนา และสันติภาพ นอกจากนี้ความร่วมมือจากองค์กรด้านมนุษยธรรม การพัฒนา และการเสริมสร้างสันติภาพ มีความสำคัญยิ่งต่อความพยายามป้องกันปัญหาการพลัดถิ่นในอนาคต

การขัดกันทางอาวุธและความรุนแรงส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน กระทบต่อสันติภาพ ความมั่นคงและความปลอดภัยของมนุษยชาติ ซึ่งรวมถึงพวกเราทุกคน กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ จะมีประสิทธิภาพในการป้องกันการพลัดถิ่นและปกป้องมนุษย์เมื่อกฎหมายได้ใช้บังคับอย่างเหมาะสม ดิฉันขอจบการแสดงปาฐกถาด้วยการเรียกร้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และประชาคมระหว่างประเทศร่วมแรงร่วมใจกัน และเพิ่มความพยายามอีกเท่าตัวในการปกป้องสิทธิของผู้พลัดถิ่น และแก้ไขปัญหาของการพลัดถิ่นโดยไม่มีเหตุอันควรอย่างเร่งด่วน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน อนึ่ง ความพยายามเหล่านี้จะมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อมีกฎหมาย นโยบาย โครงการ และกระบวนการที่ออกแบบมาอย่างเหมาะสม และถูกนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของหลักสิทธิมนุษยชน

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องและแก้ไขปัญหาคือการดำเนินการเพื่อให้แน่ใจว่าผู้พลัดถิ่นภายในประเทศจะมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจที่เป็นประชาธิปไตยและโปร่งใส

มีผู้หญิงผู้พลัดถิ่นในประเทศคนหนึ่งที่ดีฉันได้พูดคุยด้วย ยินกรานว่า “ในฐานะผู้หญิงคนหนึ่งทีหนีสงครามและความรุนแรงในประเทศของฉัน ฉันต้องการให้เรื่องราวของฉันเป็นที่รู้จักและสร้างความตระหนักเกี่ยวกับผลกระทบของการขัดกันทางอาวุธต่อประชาชนของฉัน แต่ที่สำคัญกว่านั้นสำหรับฉัน ฉันต้องการเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหา ฉันต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อฉัน”

ขอบคุณค่ะ